

Temanotat

Kosovo: Bakgrunnsinformasjon



Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) skal som faglig uavhengig enhet innhente og analysere informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet, Utlendingsnemnda og Arbeids- og inkluderingsdepartementet til enhver tid har behov for kunnskap om for å kunne løse sine oppgaver.

Landinfos rapporter og temanotater er basert på opplysninger fra både offentlige og ikke offentlige kilder. Opplysningene er innsamlet og behandlet i henhold til kildekritiske standarder. Kilder som av ulike grunner ikke ønsker å bli offentliggjort, er ikke nevnt ved navn.

Opplysningene som blir lagt fram i rapportene og temanotatene, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos rapporter og temanotater er heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som rapportene omhandler.

© Landinfo 2009

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarframstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.

Alle henvendelser om Landinfos rapporter kan rettes til:

Landinfo
Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon
Storgaten 33 A
Postboks 8108 Dep
N-0032 Oslo

Tel: 23 30 94 70
Fax: 23 30 90 00
E-post: mail@landinfo.no
www.landinfo.no

SUMMARY

This report provides a brief introduction to central aspects of Kosovo's socio-political situation. It presents geographical and demographic data as well as an abbreviated outline of relevant historical developments, including information concerning the recent conflict, the refugee situation and the UN administration. Chapters are also included on subjects such as the gradual strengthening of Kosovo's local authorities, the declaration of independence and Kosovo's new constitution, and key political and socio-economic realities and challenges.

The report does not attempt to give exhaustive or in-depth presentations of the aforementioned subjects. Some suggestions for further reading are provided in the reference list and footnotes.

SAMMENDRAG

Temanotatet gir en kort innføring omkring situasjonen i Kosovo. Notatet tar for seg Kosovos geografiske plassering, befolkning, og gir et historisk tilbakeblikk. Det presenteres noe informasjon om konflikten på slutten av 1990-tallet, flyktningstrømmene, og FNs administrasjon i Kosovo. Derneft gis det noe informasjon om fremveksten av selvstyremyndighetene og utviklingen frem mot Kosovos selvstendighetserklæring. Det informeres deretter om det politiske systemet i Kosovo p.t., det trekkes frem noen områder med særlige utfordringer, og det gis noen opplysninger om sosioøkonomiske forhold i området. Da notatet på ingen måte er uttømmende, kan kildelisten og enkelte fotnoter gi forslag til informasjon for videre fordykning.

INNHold

1. Innledning	5
1.1 Kosovo	5
1.2 Geografisk plassering	5
1.3 Befolkning	5
2. Kort historisk bakgrunn	6
2.1 Konflikten på slutten av 1990-tallet	6
2.2 Flyktningstrømmene	7
2.3 FN-administrasjon i Kosovo.....	7
2.4 Valg og selvstyremyndighetene.....	9
2.5 Urolighetene i mars 2004	10
3. Status og selvstendighet	11
3.1 Status og standardene	11
3.2 Ahtisaaris forslag.....	11
3.3 Selvstendighetserklæring og ny grunnlov	13
4. utfordringer	13
4.1 Den generelle sikkerhetssituasjonen.....	13
4.2 Situasjonen for etniske minoriteter	14
4.3 Lov og orden.....	14
5. Styringsorganer	16
5.1 UNMIK og EULEX.....	16
5.2 Pristina og Beograd	17
6. Den sosioøkonomiske situasjonen	18
6.1 Den økonomiske situasjon.....	18
6.2 Helsetjenesten.....	18
6.3 Skole og utdanning	19
7. Generelt	20
7.1 Innvandrerbefolkningen i Norge	20
7.2 Norsk og internasjonal tilstedeværelse i Kosovo.....	20
8. Kilder	21

1. INNLEDNING

1.1 Kosovo

Kosovo¹ erklærte seg selvstendig 17. februar 2008, etter en enstemmig avgjørelse av Kosovos forsamling. Serbiske representanter boikottet møtet. Norge varslet anerkjennelse av Kosovo 20. februar 2008 (Utenriksdepartementet 2008a), mens den formelle norske anerkjennelsen fant sted 28. mars 2008 (Utenriksdepartementet 2008b). 58 land har pr. mai 2009 anerkjent Kosovo som selvstendig stat.² Serbia anser fremdeles Kosovo som en del av Serbia.

Kosovo var tidligere en provins i republikken Serbia, som var en del av Jugoslavia. Det tidligere Jugoslavia bestod opprinnelig av seks delrepublikker; Slovenia, Kroatia, Bosnia-Hercegovina, Makedonia, Serbia og Montenegro. Etniske, politiske og økonomiske konflikter på 1990-tallet førte til oppløsningen av Jugoslavia og opprettelsen av selvstendige stater.

1.2 GEOGRAFISK Plassering

Kosovo grenser i nordvest til Montenegro, i nord og øst til Serbia, i syd til Makedonia og i vest til Albania. Området utgjør 10 887 km².³ Mot nord, vest og sør er det høye fjellformasjoner. Øvrige deler av Kosovo består i stor grad av slettelandskaper.

Prishtinë/Priština⁴ er hovedstad i provinsen med ca. 500 000 innbyggere⁵, øvrige store byer er Pejë/Peć, Prizren, Mitrovicë/Mitrovica, Gjilan/Gnjilane. Siden 2005 har antallet kommuner i Kosovo økt fra 30 til 33. I forbindelse med Kosovos uavhengighet, har det blitt avgjort at ytterligere fem kommuner med serbisk majoritet skal etableres (Landinfo 2009a).⁶

1.3 BEFOLKNING

Befolkningen i Kosovo utgjør omkring 2 millioner, hvorav et overveiende flertall er etniske albanere. Det ble omkring 1990 anslått at av en befolkning på rundt 1,9

¹ Kosovo synes å ha røtter i det slaviske ordet *kos* som betyr svarttrost. Serberne bruker betegnelsen Kosovo, mens albanerne bruker Kosova. Det internasjonale samfunnet i Kosovo bruker ofte å henvise til "Kosovo/Kosova". I praksis blir den serbiske varianten mest brukt utenfor Kosovo, mens internasjonale som arbeider i Kosovo, ofte bruker den albanske varianten. Serbiske myndigheter referer på sin side til provinsen som Kosmet, et sammendrag av *Kosovo i Metohija*. I dette notatet vil betegnelsen Kosovo bli brukt.

² På hjemmesiden til Kosovos president finnes det en oversikt over stater som har anerkjent Kosovo: <http://www.president-ksgov.net/?id=5,67,67,67,e,749> [lastet ned 26. mars 2009].

³ Dette er noe større enn Rogaland fylke (9 378 km²).

⁴ De fleste stedene i Kosovo har ulike serbiske og albanske navn. I perioden med serbisk administrasjon ble stedsnavnene på serbisk internasjonalt brukt. Siden FN tok over administrasjonen av Kosovo i juni 1999, har administrasjonen og noen internasjonale organisasjoner brukt begge navnene. I dette notatet skrives alle stedsnavnene både på albansk og serbisk. Det er forsøkt gjennomført at stedsnavn der kosovoalbanerne er i flertall er skrevet på albansk først.

⁵ Innbyggertallet i hovedstaden er omstridt.

⁶ Kontoret til organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europa, OSSE, i Kosovo har en egen oversikt over kommunene i Kosovo med kart og kommuneprofiler, se: <http://www.osce.org/kosovo/13982.html> [lastet ned 26. mars 2009].

millioner, utgjorde serberne ca. 10 % av befolkningen.⁷ Andre minoritetsgrupper er bl.a. bosnjaker og goranere, som er slaviske muslimer, ulike romgrupper herunder ashkaliere og egyptere⁸ og tyrkere. Det er i dag vanskelig å anslå størrelsen på de ulike befolkningsgruppene i Kosovo, men som en følge av konflikten i 1999 (se nedenfor), er antallet serbere kraftig redusert. Flere kilder anslår at antallet er halvert (Landinfo 2009b).

2. KORT HISTORISK BAKGRUNN⁹

Kosovo har en viktig plass i Serbias historie som kjerneområdet i det serbiske middelalderkongedømmet. Under tyrkisk herredømme ble mange serbere drevet bort fra området, mens albanerne ble oppmuntret til å bosette seg i området. Flertallet av albanerne konverterte til islam i motsetning til serberne som forble ortodoks kristne. Det finnes fortsatt en betydelig kosovoalbansk katolsk minoritet. Serbernes andel av befolkningen i Kosovo har stadig vært minkende gjennom utflytting/flukt og som følge av en høy albansk befolkningstilvekst.

Kosovo hadde i medhold av den jugoslaviske grunnloven fra 1974 status som autonom provins (delvis indre selvstyre). Etter at Slobodan Milošević kom til makten mot slutten av 1980-tallet, mistet Kosovo denne autonome stillingen i 1989, og en hard politikk for å gjøre Kosovo mer serbisk ble gjennomført utover på 1990-tallet. Den kosovoalbanske befolkningen besvarte denne politiske utviklingen med å etablere egne parallelle samfunnsstrukturer i Kosovo innen bl.a. skole- og helsevesen. Den passive motstanden ble i hovedsak etablert rundt den politiske grupperingen LDK (Lidhja Demokratike e Kosovës)¹⁰, som ble ledet av den nå avdøde politikeren Ibrahim Rugova.

2.1 KONFLIKTEN PÅ SLUTTEN AV 1990-TALLET

I siste halvdel av 1990-tallet steg spenningen i provinsen mellom det kosovoalbanske flertallet på den ene siden og serbiske myndigheter, politi og jugoslaviske militære på den andre siden. Fra midten av 1990-tallet mente en voksende andel av kosovoalbanerne at et selvstendig Kosovo bare kunne oppnås gjennom væpnet opprør. Det oppstod uroligheter og strider mellom den albanske frigjøringshæren – Ushtria Clirimtare e Kosovës – UCK (på engelsk forkortet KLA, som står for Kosovo Liberation Army)¹¹ og serbiske myndigheter. Sammenstøtene fant i stor grad sted i de sentrale og vestlige delene av Kosovo. Etter mislykkede forhandlinger

⁷ Den siste offisielle folketellingen fant sted i 1991, men den ble boikottet av mange kosovoalbanerne. Det har lenge vært planlagt en folketelling i Kosovo.

⁸ Romgruppene går ofte under betegnelsen RAE – romer, ashkaliere og egyptere.

⁹ Det finnes en rekke bøker med historiske oversikter for Kosovo, for eksempel Tim Judah (2002). Det vil i mange tilfeller være slik at kosovoalbanere og kosovoserbere ser svært ulikt på historiske hendelser i området.

¹⁰ Se bl.a. http://en.wikipedia.org/wiki/Democratic_League_of_Kosovo [lastet ned 27. mars 2009].

¹¹ For ytterligere informasjon om KLA, se bl.a. Zoran Kusovac (1999, april). The KLA: Braced to defend and control. *Jane's Intelligence Review*. Tilgjengelig fra http://www.janes.com/defence/news/kosovo/jir990401_01_n.shtml [lastet ned 13.mai 2009].

mellom serbiske myndigheter og albanske ledere i Rambouillet¹² våren 1999, startet NATO en luftkrig mot Serbia i slutten av mars samme år. Krigen varte frem til juni 1999, da jugoslaviske styrker og serbiske politistyrker trakk seg ut av Kosovo og internasjonale styrker tok over kontrollen med området.

2.2 FLYKTNINGSTRØMMENE

I tilknytning til konflikten våren 1999 flyktet i alt ca. 850 000, i hovedsak kosovoalbanere, fra Kosovo til Albania og Makedonia. Omkring 91 000 av disse ble evakuert til andre land. Norge tok imot rundt 6 000 personer. Flertallet av de som kom til Norge, var fra de sentrale og sørøstlige delene av Kosovo. Regjeringen i Norge besluttet 30. april 1999 at flyktingene fra Kosovo, som ble evakuert til Norge, skulle gis midlertidig beskyttelse. Den kollektive beskyttelsen ble også innvilget asylsøkere fra Kosovo som oppholdt seg i Norge på dette tidspunktet. I alt fikk ca. 8 000 personer kollektiv beskyttelse. Den kollektive beskyttelsen ble opphevet 6. august 1999, men alle som hadde fått kollektiv beskyttelse, fikk innvilget ett års midlertidig arbeidstillatelse. Mange av asylsøkerne som ble innvilget kollektiv beskyttelse, var ikke i besittelse av verken reisedokument eller dokumentasjon på identitet grunnet forhold knyttet til masseflukten (Kommunal- og regionaldepartementet 2004).

Nesten alle de ca. 750 000 menneskene som oppholdt seg som flyktinger i Albania og Makedonia har returnert til Kosovo. Flertallet av de 91 000 evakuerte til andre land har også returnert til Kosovo. Mange av dem som hadde vært innvilget kollektiv beskyttelse og ett års midlertidig arbeidstillatelse i Norge, fremmet søknad asyl i Norge. Noen fikk innvilget beskyttelse, andre fikk tillatelse på humanitært grunnlag, mens atter andre fikk avslag og ble tvangsmessig returnert til Kosovo.

Etter NATOs luftkrig mot Jugoslavia og etableringen av FN-administrasjonen i Kosovo, forlot et stort antall serbere Kosovo. Mange av disse er registrert i Serbia som internt fordrevne. FNs Høykommissær for flyktinger viser til at det i Serbia var 206 504 internt fordrevne i 2007 (UNHCR 2007).¹³ Etniske serbere utgjorde 68 % av de internt fordrevne, mens rom utgjorde 12 % og montenegrinere 8 % (IMDC 2007).¹⁴

2.3 FN-ADMINISTRASJON I KOSOVO

Ved Sikkerhetsrådets resolusjon 1244 av 10. juni 1999¹⁵ ble det fastslått at Kosovo folkerettslig og formelt sett fortsatt var en del av Serbia, men underlagt FNs

¹² Rabouilletavtalen kan gjenfinnes her: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/285097.stm> [lastet ned 27. mars 2009]. Avtalen ble ikke akseptert av Slobodan Milošević.

¹³ Tallene inkluderer ikke internt fordrevne i Kosovo.

¹⁴ Mer informasjon om situasjonen for de internt fordrevne i Serbia kan finnes i følgende Landinfo temanotat: Landinfo (2008, januar). *Situasjonen for internt fordrevne – registrering som IDP og fast bostedsregistrering i Serbia, retur til Kosovo og tvangsretur fra tredje land*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra http://www.landinfo.no/asset/667/1/667_1.pdf [lastet ned 12. mai 2009] og Landinfo (2008, januar). *Situasjonen for internt fordrevne – rett til arbeid, utdanning, helsetjenester, sosiale ytelser, bevegelsesfrihet, sosioøkonomisk situasjon og humanitær bistand*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra http://www.landinfo.no/asset/691/1/691_1.pdf [lastet ned 12. mai 2009].

¹⁵ Resolusjonen kan gjenfinnes på <http://www.unmikonline.org/misc/N9917289.pdf> [lastet ned 27. mars 2008].

administrasjon: United Nations Interim Administration Mission in Kosovo (UNMIK).¹⁶ De internasjonale Kosovo Force-styrkene (KFOR)¹⁷ ble også opprettet med hjemmel i denne resolusjonen. KFOR skulle ivareta sikkerheten i området, mens UNMIK ble tillagt den øverste sivile myndigheten i Kosovo. UNMIK fikk både administrativ, lovgivende og utøvende myndighet, og ledes av en Special Representative of the Secretary-General (SRSG)¹⁸. Lamberto Zannier har fra juni 2008 ledet UNMIK.

Etter at Kosovos konstitusjonelle rammeverk¹⁹ ble vedtatt og selvstyremyndighetene (Provisional Institutions for Self-Government (PISG)) (se mer om PISG under notatets punkt 8) ble opprettet, skjedde det en gradvis overføring av ansvar og myndighet fra UNMIK til disse selvstyremyndighetene. UNMIK fikk i stadig større grad kun en rådgivende rolle overfor de nye selvstyredepartementene i Kosovo, men hadde imidlertid fortsatt øverste myndighet i saker reservert for SRSG; som utenrikspolitikk og sikkerhetspolitiske spørsmål. I november 2004 ble det for eksempel besluttet å overføre ansvar for energi, kommuner, retur samt minoritetssamfunn til selvstyremyndighetene. Ved utgangen av 2005 ble også politi- og justisvesen overført til selvstyremyndighetene (UNMIK 2005).

Mange internasjonale og lokale observatører, som for eksempel Ombudsmannen i Kosovo,²⁰ har gitt uttrykk for dyp bekymring over at UNMIK og KFOR ikke har evnet å gi minoritetene tilstrekkelig beskyttelse. I flere rapporter har det vært reist kritikk med hensyn til UNMIKs og KFORs håndtering av urolighetene i mars 2004 (se mer om hendelsene under notatets punkt 9) og mangelfull rettslig oppfølging av urolighetene fra UNMIK og PISGs side (se bl.a. King & Whit 2006; HRW 2004). Det ble i april 2006 opprettet et eget klageorgan, Human Rights Advisory Panel, som skulle motta klager på menneskerettighetsbrudd fra UNMIKs side (UNMIK 2006).²¹ Flere menneskerettighetsorganisasjoner har vist til at Ombudsmannsordningen og Human Rights Advisory Panel ikke var tilstrekkelig i forhold til en ansvarliggjøring av UNMIK og KFOR, og at denne erfaringen må bringes videre i forhold til den nye EU-ledede misjonen EULEX (HRW & AI & The Norwegian Helsinki Committee 2008).

¹⁶ UNMIK hjemmeside: <http://www.unmikonline.org/> [lastet ned 27. mars 2009].

¹⁷ KFOR hjemmeside: <http://www.nato.int/kfor/> [lastet ned 27. mars 2009].

¹⁸ UNMIKs første leder de Mello ble etter kort tid erstattet av Bernard Kouchner som var SRSG frem til januar 2001, da han ble etterfulgt av Hans Hækkerup. Etter at Hækkerup trakk seg fra stillingen i desember 2001, ble tyske Michael Steiner utnevnt til ny leder i januar 2002. Fra sommeren 2003 var den tidligere finske statsministeren Harri Holkeri leder, etterfulgt av danske Søren Jessen-Petersen fra sommeren 2004 til juli 2006. I perioden 2006 til 2008 var Joakim Rucker leder, etterfulgt av nåværende leder Lamberto Zannier (for mer informasjon om Zannier, se cv på <http://www.unmikonline.org/srsg/index.htm> [lastet ned 27. mars 2009].

¹⁹ Teksten kan gjenfinnes her: http://www.assembly-kosova.org/common/docs/FrameworkPocket_ENG_Dec2002.pdf [lastet ned 27. mars 2009]

²⁰ Fra 2006 er fungerende ombudsmannen en kosovoalbaner. UNMIKs utnevning er blitt sterkt kritisert bl.a. av kosovoserbiske politikere. Kosovos første ombudsmann var en polsk jurist. Vedtakelse av UNMIK regulation 2006/06 og omleggelse av ombudsmannsembetet åpner for at Kosovos forsamling skal utnevne ny ombudsmann. Minst to av de fem ledende stillingene ved embetet: "Ombudsperson, Principal Deputy" og tre "Deputies" skal være kosovoserbere eller fra andre minoritetssamfunn. Ombudsmannens hjemmeside kan finnes her: <http://www.ombudspersonkosovo.org/> [lastet ned 27. mars 2009].

²¹ Rådet har imidlertid ikke vært aktivt i funksjon. Se UNMIK regulation 2006/12 *On the Establishment of the Human Rights Advisory Panel*. Alle "regulations" finnes på UNMIKs hjemmeside.

2.4 VALG OG SELVSTYREMYNDIGHETENE

Det første provinsforsamlingsvalget i Kosovo ble gjennomført 17. november 2001. Lidhja Demokratike e Kosovës (LDK), som ble ledet av den nå avdøde politikeren Ibrahim Rugova, ble største parti med nærmere 46 % av stemmene. Partia Demokratike e Kosovës (PDK)²² ledet av Hashim Thaci fikk 25,7 %, mens, Aleanca për Ardhmërinë e Kosovës (AAK) ledet av Ramush Haradinaj fikk 7,8 % oppslutning. De to sistnevnte partiene har begge utspring i den tidligere geriljagruppen UCK/KLA.²³ En serbisk koalisjonen fikk 11,3 % av stemmene. Partier som representerer bosnjaker, romer, ashkaliere, egyptere og tyrkere, fikk også plasser i parlamentet. Mange av disse plassene var på forhånd reservert for minoritetsrepresentanter: 20 plasser i Kosovos parlament er reservert minoritetene, herav 10 plasser til kosovoserberne (OSSE 2001).

Valget i november 2001 dannet grunnlaget for etableringen av en ny selvstyregjering i Kosovo som ledet selvstyremyndighetene (PISG). I begynnelsen av mars 2002 valgte Kosovos forsamling Ibrahim Rugova (LDK) til president og Bajram Rexhepi (PDK) til statsminister.

I oktober 2004 ble det avholdt nytt valg til forsamlingen i Kosovo.²⁴ Den kosovoserbiske befolkningen boikottet i hovedsak valget samt arbeidet i provinsforsamlingen.²⁵

Ibrahim Rugova fortsatte som president frem til sin død i januar 2006, mens Ramush Haradinaj ledet regjeringskoalisjonen mellom LDK og AAK. Etter at Haradinaj i mars 2005 ble tiltalt ved krigsforbrytertribunalet for det tidligere Jugoslavia (ICTY)²⁶ og gikk av som statsminister, var Bajram Kosumi fra AAK statsminister. Etter Rugovas død ble Fatmir Sejdiu (LDK) valgt til ny president. I mars 2006 ble Agim Ceku (AAK), tidligere KLA-general og leder for Kosovo Protection Corps (KPC)²⁷, valgt til statsminister. Det ble dog svært få endringer i regjeringskollegiet.

²² Mer informasjon og lenker videre bl.a. til partiets hjemmeside kan finnes her: http://en.wikipedia.org/wiki/Democratic_Party_of_Kosovo [lastet ned 27. mars 2009].

²³ Hashim Thaci var politisk leder av UCK/KLA, mens Ramush Haradinaj var sonekommandant.

²⁴ Valgresultatene fra 2004 kan gjenfinnes her: http://www.osce.org/documents/mik/2004/11/3775_en.pdf [lastet ned 27. mars 2009].

²⁵ Det største kosovoserbiske partiet *Serb List for Kosovo and Metohija* (SLKM) boikottet provinsforsamlingen, mens det mindre kosovoserbiske partiet *Povratak* aksepterte et medlem i regjeringen. Savisa Petković var minister for retur i Kosovos regjering fra januar 2005.

²⁶ Haradinajs sak ble påbegynt i Haag 5. mars 2007. Haradinaj ble frikjent i april 2008, men aktoratet har anket dommen. Mer informasjon om saken mot Haradinaj kan finnes her: http://www.icty.org/x/cases/haradinaj/cis/en/cis_haradinaj_al_en.pdf [lastet ned 27. mars 2009].

²⁷ KPC forkortes TMK på albansk, og skulle bl.a. ivareta det sivile samfunnets behov for katastrofeberedskap. Mange tidligere UCK/KLA medlemmer er knyttet til KPC. KPC er nå erstattet av Kosovo Security Force KSF. Mer informasjon om KSF kan finnes her: http://mksf-ks.org/repository/docs/information_booklet_joining_en.pdf [lastet ned 27. mars 2009].

Etter en bitter lederstrid i LDK høsten 2006 ble Fatmir Sejdiu valgt til leder for partiet. Utfordreren, tidligere formann i Kosovos forsamling, Nexhat Daci, har senere brutt ut av LDK og opprettet et nytt parti LDD²⁸.

Nytt valg både til Kosovos forsamling, kommunestyrene og til de direkte valgte ordførerne fant sted 17. november 2007.

Resultat for Kosovos forsamling ble slik: PDK ca. 34 % (37 mandater), LDK ca. 22 % (25 mandater), AKR - New Kosova Alliance²⁹ - ca. 12 % (13 mandater), LDD ca. 10,5 % (11 mandater), AKK ca. 10 % (10 mandater) (Kosovos valgkommisjon 2007).

Lederen for PDK, Hashim Thaci, er statsminister i en koalisjon bestående av ministere fra PDK og LDK. Det er også serbiske ministere i regjeringen.³⁰ Fatmir Sejdiu ble gjenvalgt som president.

I valget til Kosovos forsamling i november 2001 deltok ca. 47 % av serberne i Kosovo og 57 % av de internt fordrevne serberne. I 2005 og 2007 boikottet storparten av serberne valgene til Kosovos forsamling. Den lave deltakelse i valget i 2005 medførte at kosovoserberne ikke fikk noen direkte valgt representant i forsamlingen. Samme forhold gjorde seg gjeldende for valget i november 2007.³¹

Det har vært avholdt kommunevalg i Kosovo både i 2000, 2002 samt 2007. Neste kommunevalg er planlagt høsten 2009.

2.5 UROLIGHETENE I MARS 2004

Forut for hendelsene i mars 2004 hadde sikkerhetssituasjonen i Kosovo bedret seg med større grad av integrering og toleranse. 17. mars 2004 knuste dette bildet, og urolighetene kom som et sjokk på det internasjonale samfunnet, på kosovoalbanerne og på minoritetene. Volden spredte seg på en skremmende måte. Ifølge tall fra UNMIK var det elleve kosovoalbanere og åtte serbere blant de i alt 19 døde i urolighetene 17. til 19. mars 2004. Ca. 900 personer ble skadet, deriblant 63 KFOR-soldater, 65 internasjonale polititjenestemenn og 58 lokale polititjenestemenn. Mer enn 4 000 serbere, ashkaliere, romer og andre minoriteter ble fordrevet fra sine hjem. Det hadde ikke vært så alvorlige uroligheter i Kosovo siden 1999. Mange NGOer har vært svært kritiske til den manglende beskyttelse minoritetene fikk i forbindelse med urolighetene i mars 2004 (HRW 2004).

²⁸ *Lidhja Demokratike e Dardanisë* – Democratic League of Dardania (LDD). Dardania er ifølge Wikipedia en gammel betegnelse på Kosovo. Mer informasjon om dette partiet og videre lenker kan finnes her http://en.wikipedia.org/wiki/Democratic_League_of_Dardania [lastet ned 27.mars 2009].

²⁹ Dette er et nytt parti dannet av den meget velstående kosovoalbanske forretningsmannen Beghet Pacolli.

³⁰ Dette gjelder Saša Rasić, Minister for Community and Return, og Nedžad Rašić, Minister for Labour and Social Welfare. Regjeringslisten kan finnes her: <http://www.kryeministri-ks.net/?page=2.43> [lastet ned 27. mars 2009].

³¹ Minoritetene i Kosovo er imidlertid sikret 20 faste plasser i Kosovos forsamling. I forsamlingen valgt i 2005 møtte imidlertid bare to representanter for kosovoserberne, da SLKM boikottet arbeidet i forsamlingen. Etter valget i 2007 er flere serbiske partier representert (SDS KiM, SLS, New Democracy, SNSDKiM, SNS og SKMS). Andre minoriteter som ikke boikottet valget i november 2007, sikret fire representanter i forsamlingen i tillegg til de ti direkte oppnevnte. Dette gjaldt PDAK(askhali), Vakaf og SDA (bosnjak) samt KDTP (tyrkisk).

3. STATUS OG SELVSTENDIGHET

3.1 STATUS OG STANDARDENE

Utålmodigheten med hensyn til en avklaring av Kosovos endelige status ble utover på 2000-tallet økende blant kosovoalbanerne som unisont krevde selvstendighet. Det internasjonale samfunnet hadde som utgangspunkt at visse standarder måtte gjennomføres i Kosovo før statusspørsmålet kunne avklares; en policy som ble kjent som “Standards before Status”. Det ble nedfelt en detaljert plan kalt “Standards for Kosovo” for gjennomføringen av de vedtatte standardene for Kosovo. Standardene var knyttet til demokratiske institusjoner, rettsstat, bevegelsesfrihet, bærekraftig tilbakevending og rettigheter for folkegruppene, økonomi, eiendomsrettigheter, dialog med Beograd og KPC. Progresjonen i måloppnåelse ble rapportert til Sikkerhetsrådet.³²

Den norske diplomaten Kai Eide var, som spesialutsending for FNs generalsekretær, ansvarlig for en større gjennomgang av standardprosessene sommeren/høsten 2005. Hans rapport ble fremlagt i oktober 2005. På grunnlag av rapporten anbefalte FNs generalsekretær at statusforhandlingene burde starte opp, men at standardprosessene måtte fortsette parallelt. Sikkerhetsrådet ga sin aksept til en slik tilnærming, og Martti Ahtisaari ble oppnevnt som forhandlingsleder for Office of the Special Envoy of the Secretary-General of the United Nations for the future status process for Kosovo (UNOSEK).

3.2 AHTISAARIS FORSLAG

Ahtisaaris forslag om Kosovos fremtidige status som ble fremlagt i februar 2007, er omfattende (FNs sikkerhetsråd 2007b).

Forslaget innebærer at Kosovo får en internasjonal overvåket status som gjør at Kosovo kan inngå internasjonale avtaler og søke medlemskap i internasjonale organisasjoner. Begrepene avhengighet eller suverenitet anvendes ikke, og det sies intet direkte om forholdet til Serbia. Ved fremleggelse av forslaget i Sikkerhetsrådet 26. mars 2007, karakteriserte imidlertid Ahtisaari Kosovos status som “internasjonalt overvåket uavhengighet” (FNs sikkerhetsråd 2007a).

Ahtisaaris plan hadde følgende hovedpunkter (FNs sikkerhetsråd 2007b):

- En ny grunnlov skal vedtas, og noen lover kan bare godkjennes om flertallet av de ikke-albanske representantene i Kosovos forsamling støtter forslaget.
- Kosovoserberne skal få en stor grad av kontroll over egne anliggender gjennom ulike desentraliseringsforslag med ny kompetanse til kommuner med kosovoserbisk flertall, utvidet kommunalt selvstyre i finansielle spørsmål inkludert mulighet for å godta åpne finansieringer fra Serbia på en rekke områder, mulighet for interkommunalt samarbeid, mulighet for samarbeid med

³² Standardene kan gjenfinnes her: http://www.unmikonline.org/standards/docs/leaflet_stand_eng.pdf [lastet ned 27. mars 2009].

serbiske institusjoner, etablering av seks nye eller utvidede kosovoserbiske flertallskommuner (se bl.a. Landinfo 2009a).

- Forslaget inkluderer tiltak for beskyttelse av den religiøse og kulturelle arv herunder en særlig status for den serbiske kirken i Kosovo, og opprettelse av 45 beskyttelsessoner omkring klostre og kirker.
- Forslaget skal sikre en levedyktig økonomisk utvikling herunder løsning av eiendomskonfliktene med internasjonal deltakelse (international involvement).
- Kosovos rettsvesen skal være integrert, uavhengig, profesjonelt, upartisk, inkluderende og reflektere samfunnets multietniske karakter. Rettsvesenets multietniske karakter skal sikres gjennom rekruttering av dommere, anklagere m.v., og ulike tiltak skal iverksettes gjennom forbedret tilgang til rettsvesenet særlig for befolkningen i de nyopprettede kosovoserbiske majoritetskommunene.
- Det skal etableres en profesjonell, multietnisk og demokratisk sikkerhetssektor. KPS skal ha en enhetlig kommandostruktur, det lokale politiet skal reflektere den etniske sammensetningen i kommune de opererer og kosovoserbiske flertallskommuner skal ha utvidede fullmakter i tilknytning til valg av lokale politistasjonssjefer. Det skal etableres en ny profesjonell og multietnisk Kosovo Security Force som skal ha ansvar for bl.a. krisehåndtering samtidig som KPC nedlegges. KFOR skal i startfasen rådgi, monitorere og ha utøvende myndighet overfor KSF. Kosovo skal videre ha sin egen sikkerhetstjeneste.
- Kosovo skal fortsatt ha en betydelig internasjonal tilstedeværelse:
- A: International Civil Representative (ICR), som også vil være EU Special Representative (EUSR), vil bli utnevnt av en internasjonal styringsgruppe bestående av “key international stakeholders” og vil være øverste myndighet med hensyn til forståelsen av avtalens sivile del. ICR vil i motsetning til UNMIK ikke ha utøvende myndighet, men myndighet i forhold til implementeringen av avtalen, og kan korrigere eller avvise lover samt sanksjonere eller fjerne offentlige tjenestemenn. ICR vil få støtte fra et International Civil Office (ICO).
- B: European Security and Defence Policy Mission (ESDP) vil under ledelse av EUSR assistere Kosovo i utviklingen av effektive, rettferdige og representative juridiske institusjoner. Misjonen skal kunne sikre etterforskning og påtale i spesielle sensitive saker ved uavhengige internasjonale anklagere og dommere. Misjonen vil ha begrensede utøvende funksjoner som å sikre lov og orden.³³
- C: KFOR vil fortsatt være i Kosovo av sikkerhetshensyn.

Serbiske myndigheter og kosovoserberne var, som forventet, svært kritiske til forslaget, mens kosovoalbanske myndigheter og flertallet av den kosovoalbanske befolkningen i hovedsak syntes avventende positive, i den forstand at forslaget ble sett på som et viktig steg i riktig retning mot full uavhengighet (se bl.a. Sanner 2007).

³³ Allerede i april 2006 fremla EU “The Joint Action Plan” og vedtok etableringen av et “EU Planning Team” (EUPT) i Kosovo. I vedtaket fra EU Council av 10. april 2006 heter det at teamet skal være “... a possible EU crisis management operation in the field of rule of law and possible other areas in Kosovo.”

Til tross for gjentatte utkast til ny sikkerhetsrådsresolusjon, opprettholdt Russland sitt standpunkt om et veto dersom det ble fremlagt et forslag om selvstendighet som partene ikke var enige om (se bl.a. Reuters 2007). Nye samtaler kom derfor i gang høsten 2007 mellom partene med en troika av meglere fra hhv. EU, USA og Russland. FNs generalsekretær fikk en rapport fra gruppen i desember 2007 (se bl.a. B92 2007, med lenke til rapporten).

3.3 SELVSTENDIGHETSERKLÆRING OG NY GRUNNLOV

Kosovos forsamling erklærte 17. februar 2008 Kosovos uavhengighet. Erklæringen viser til at Kosovo er en demokratisk, sekulær og multietnisk republikk, ledet av prinsippene om ikke-diskriminering og lik beskyttelse under loven. Rettighetene til alle samfunn i Kosovo skal beskyttes og det skal skapes de nødvendige forhold for effektiv deltakelse i beslutningsprosessene (Kosovos forsamling 2008)

Kosovo aksepterer fullt ut FN-charteret, Helsinki-sluttakten og alle andre forpliktelser til Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europa (OSSE). Videre aksepterer Kosovo fullt ut de forpliktelsene som ble pålagt landet i Ahtisaari-planen. Det internasjonale samfunnets fortsatte støtte til demokratisk utvikling gjennom internasjonal tilstedeværelse slik det ble etablert med Sikkerhetsrådets resolusjon 1244 fra 1999 ønskes velkomment. Kosovo aksepterer også en internasjonal sivil tilstedeværelse for å overvåke implementeringen av Ahtisaari-planen, herunder den EU-ledede politi- og justismisjon (EULEX). Samtidig blir NATO som leder av det internasjonale militære nærværet i Kosovo, ønsket velkommen for å implementere oppgavene gitt i Sikkerhetsrådets resolusjon 1244 (Kosovos forsamling 2008).

Den 9. april 2008 vedtok Kosovos forsamling landets nye grunnlov³⁴, som trådte i kraft 15. juni 2008 sammen med en rekke andre sentrale lover som skal bidra til å virkeliggjøre forpliktene som er pålagt Kosovo i Ahtisaari-planen.

4. UTFORDRINGER

4.1 DEN GENERELLE SIKKERHETSSITUASJONEN

I redegjørelsen fra FNs generalsekretær til Sikkerhetsrådet datert 17. mars 2009 vises det til at den generelle sikkerhetssituasjonen er stabil, men spent. Sikkerhetssituasjonen hadde gradvis forbedret seg igjen etter hendelsene i 2004, og det hadde forut for urolighetene i februar 2008 vært en rolig periode i Kosovo. Det har imidlertid funnet sted en serie av interetniske hendelser i Mitrovicë/Mitrovica-regionen (FNs sikkerhetsråd 2009).

Det var spredte sikkerhetshendelser i dagene før og etter uavhengighetserklæringen 17. februar 2008, blant annet forekom angrep mot bygninger tilhørende UNMIK og EULEX i de nordlige områdene og protester mot disse institusjonene. To grenseposter i de nordlige områdene mot Serbia ble brent ned, mens det kom til alvorlige sammenstøt mellom UNMIK-politiet og kosovoserbiske demonstranter i

³⁴ Grunnlovsteksten kan gjenfinnes her: <http://www.kushtetutakosoves.info/?cid=2.1> [lastet ned 27.mars 2009].

forbindelse med okkupasjon av rettsbygningen i Nord-Mitrovica/ë og ønsket om en gjeninnsettelse av serbiske dommere og gjenetablering av serbisk rettsystem. Mange steder i serbiske enklaver i sør ble det gjennomført demonstrasjoner mot uavhengighetserklæringen (se bl.a. Landinfo 2008; Guardian 2008).

Det var mange som hadde fryktet overgrep mot minoritetene i forbindelse med uavhengigheten og påfølgende flukt ut av Kosovo av kosovoserbere. Det har imidlertid ikke vært rapportert om alvorlige overgrep mot minoritetsbefolkningen eller økende flyktningstrømmer ut av Kosovo.

4.2 SITUASJONEN FOR ETNISKE MINORITETER

US State Department viser til at det er både offentlig og sosial diskriminering mot kosovoserberne, romer, ashkaliene og egypterne i forhold til arbeid, sosiale tjenester, bruk av språk, retten til retur og andre grunnleggende rettigheter. Også medlemmer av de goranske og bosnjakiske minoritetene blir utsatt for diskriminering. Det var en økning i kriminelle handlinger mot minoritetene og deres eiendom i 2008 sammenlignet med 2007. Andelen minoritetsansatte i offentlige institusjoner er fortsatt lav. UNMIK-politiet skal ha registrert 798 saker knyttet til interetniske straffbare handlinger; 617 involverte kosovoserbere i perioden 1. januar til 1. september 2008 (US State Department 2009).

Ombudsmannen opplyste i 2008 at transportmidler som frakter minoriteter blir fortsatt utsatt for steinkasting, medlemmer av minoritetsgrupper blir trakassert, eiendommer og eiendeler blir utsatt for tyveri, skadeverk og ulovlig okkupasjon og gravplasser blir vandalisert. Dette gjelder i hovedsak kosovoserbere og rom (Ombudsperson 2008).

Samtidig blir det fra flere hold bemerket at det relativt lave antallet alvorlige kriminelle handlinger mot kosovoserbere og rom, kan være relatert til liten bevegelsesfrihet, reell eller opplevd, blant minoritetene og dermed mindre kontakt med majoritetsbefolkningen (Landinfo 2009b).

Returstatistikken for 2008 viser en dramatisk nedgang i antallet frivillige returnerer til Kosovo sammenlignet med tidligere år. Ifølge tall fra FNs Høykommissær for flyktninger (UNHCR) skal bare 582 representanter for minoritetene ha returnert til Kosovo i 2008 sammenlignet med 1 816 i 2007 og 1 669 i 2006 (FNs sikkerhetsråd 2009).

4.3 LOV OG ORDEN

I samsvar med Sikkerhetsrådets resolusjon 1244 av 10. juni 1999 ble den internasjonale styrken i Kosovo ledet av NATO Kosovo Force (KFOR) utplassert i Kosovo fra 12. juni 1999. I dag fokuserer KFOR på å bygge et trygt og sikkert samfunn for alle innbyggere i Kosovo uansett etnisk bakgrunn. KFOR har bl.a. oppgaver i forhold til den generelle sikkerheten og offentlig orden herunder sikkerhet for de etniske minoritetene. KFOR hadde på sitt meste i alt 50 000 soldater fra i alt 39 nasjoner. Pr. april 2009 hadde KFOR ca. 14 000 soldater (NATO u.å.).

Politistyrken til FNs administrasjon i Kosovo går under betegnelsen UNMIK-politiet. Kommandoen ved flertallet av politistasjonene ble imidlertid allerede fra 2005 overtatt av det lokale Kosovo Police Service (KPS). Dette skjedde likeledes ved alle de seks regionale politiregionskontorene med unntak av Mitrovica/ë

regionen. UNMIK-politiet fikk etter hvert en i hovedsak rådgivende rolle, og har i dag en ytterst begrenset funksjon. Pr. 9. mars 2009 hadde UNMIK-politiet i alt 55 polititjenestemenn stasjonert i Kosovo, en betydelig nedgang fra utløpet av 2007 da noe over 2 000 tjenestemenn var utstasjonert (FNs sikkerhetsråd 2009).

KPS ble etablert i 1999 og er den nye lokale politistyrken i Kosovo som skal være organisert og fungere som et demokratisk politi etter internasjonale standarder. KPS eller nå bare Kosovo Police (KP) har etablert en rekke lokale politistasjoner (såkalte "substansjoner") i minoritetsområder. Det arbeidet i overkant av 7 000 polititjenestemenn i KP pr. 30. november 2007, hvorav 13,5 % var kvinner. Kosovoalbanerne utgjorde flertallet av politistyrken, mens minoriteter utgjorde 15,5 % (herav 9,9 % kosovoserbere) (FNs sikkerhetsråd 2008b). Svært mange kosovoserbiske KP tjenestemenn har etter uavhengigheten ikke ønsket å tjenestegjøre i et politi underlagt Kosovos myndigheter. Myndighetene i Pristina har nå satt en frist til 30. juni 2009. Dersom polititjenestemennene ikke returnerer til arbeidet innen denne dato, vil de bli sagt opp. Over 300 serbiske KP tjenestemenn har vært suspendert med full lønn siden februar 2008. Kosovos Ministry of Internal Affairs har ansvaret for politiet.³⁵

Det finnes klageadgang på politiet til Police Inspectorate of Kosovo (PIK) og Police Internal Investigative Unit (PIIU) (Landinfo 2008).

Rettssystemet i Kosovo inkluderer høyesterett, fem distriktsdomstoler inkludert en forretningsdomstol, 25 kommunedomstoler, 25 forseelsesdomstoler og en klagedomstol for forseelser. Det er et sentralt påtalekontor, fem distriktsanklagere og syv kommunale anklagere. UNMIK hadde fortsatt ved årsskiftet 2008-2009 åtte internasjonale dommere og syv anklagere som arbeidet med særlig alvorlig kriminalitet. Det er opprettet egne institusjoner for kontroll med domsstolsvesenet, som går under navnene Office of the Disciplinary Council (ODC) og Judicial Audit Unit (JAU) (US State Department 2009).

OSSE-misjonen i Kosovo har gjennom en rekke rapporter satt kritisk søkelys på rettsvesenet i Kosovo. Rapportene tar for seg både straffe- og sivilsaker. Også den internasjonale tilstedeværelsen av anklagere og dommere i behandlingen av alvorlige straffesaker som krigsforbrytersaker er blitt kritisert (se også Amnesty 2008).

Ombudsmannsinstitusjonen ble etablert i 2000. Opprinnelig var ombudsmannen en internasjonal tjenestemann, men fra 2006 har to lokale tjenestemenn fungert som ombudsmann. Begge er midlertidig utnevnt inntil Kosovos forsamling får utnevnt en fast ombudsmann.³⁶

Flere rapportører har vært og er kritiske til håndhevelsen av lov og orden i Kosovo. Kai Eide skrev for eksempel allerede i sin rapport fra oktober 2005 at "The Kosovo justice system is generally regarded as the weakest of Kosovo institutions" (Eide 2005).

³⁵ Mer informasjon om Ministry of Internal Affairs og politiet i Kosovo kan finnes på departementets hjemmeside: <http://www.mpb-ks.org/> [lastet ned 20. april 2009]. Her finnes bl.a. lenke til Kosovos nye politilov.

³⁶ Kosovos forsamling har ved to anledninger ikke blitt enige om ny ombudsmann. Parlamentet har opprettet en eget komité for menneskerettigheter, og en av komiteens oppgaver har vært utnevningen av ombudsmannen i Kosovo.

EU har utplassert en egen justis- og politimisjon i Kosovo, The European Union Rule of Law Mission in Kosovo (EULEX). EULEX sitt hovedfokus er å assistere og støtte Kosovos myndigheter på politi-, justis- og tollområdet. EULEX skal overvåke, rådgive og assistere utøvende myndigheter. EULEX arbeider under rammeverket gitt av Sikkerhetsrådets resolusjon 1244 og har en enhetlig kommandolinje til Brussel. EULEX har pr. april 2009 omkring 1 713 internasjonale og 849 nasjonalt ansatte. (EULEX u.å.).³⁷

5. STYRINGSORGANER

5.1 UNMIK og EULEX

Ifølge Athisaari-planen skulle UNMIK trekke seg tilbake og bli erstattet av EU-institusjoner med ikrafttredelsen av Kosovos grunnlov. UNMIK kan imidlertid ikke formelt trekke seg ut av Kosovo uten en beslutning fra Sikkerhetsrådet. En slik beslutning blir blokkert av Russland. FNs generalsekretær Ban Ki-moon har i en redegjørelse for Sikkerhetsrådet datert 12. juni 2008 vist at sikkerhetsrådsresolusjon 1244 fortsatt er i kraft, men at UNMIK vil bli rekonfigurert. UNMIK vil fortsatt være til stede i Kosovo, men vil være kraftig redusert. UNMIKs oppgaver blir nå knyttet til rapportering og monitorering samt bistand bl.a. i dialogen mellom Pristina and Belgrad. EU skal ha en utvidet rolle i Kosovo. Vedlagt rapporten fulgte et brev til Serbias president Tadić hvor Ban Ki-moon viser til FN-aksept for serbiske KP tjenestemenn under internasjonal politi, underlagt SRSG, samt aksept for kosovoserbiske domstoler innenfor Kosovos rettssystem med lover i samsvar med 1244 (FNs sikkerhetsråd 2008a). Mange analytikere viser til at redegjørelsen ikke bidrar til en avklaring av hvor den endelig myndigheten i Kosovo ligger se bl.a. Judah 2008).

EU har en egen utsending i Kosovo, EU Special Representative (EUSR). EUSR skal gi EUs råd og støtte i den politiske prosessen og politisk rådgiving til EULEX.³⁸ Peiter Feith er i tillegg til å være EUSR også International Civilian Representative (ICR) og leder for International Civilian Office (ICO). ICR skal forsikre implementering av Athisaari-planen og støtte Kosovos europeiske integrasjon. Dette skal gjøres gjennom rådgivningsvirksomhet ovenfor myndighetene og lederne for de ulike samfunnene i Kosovo.³⁹

I november 2008 aksepterte FNs sikkerhetsråd generalsekretærens rapport der det fremgår at EULEX fullt ut skal akseptere Sikkerhetsrådets resolusjon 1244 og operere under og innenfor det statusnøytrale rammeverket til FN (FNs sikkerhetsråd 2008c). Planen baserer seg på en 6-punktsavtale som ble forhandlet frem med

³⁷ En slik misjon er i stor grad i samsvar med forslaget fremlagt av den tidligere fredsmekleren for Kosovo, Martti Ahtisaari om etablering av en European Security and Defence Policy Mission (ESDP). Mer om EULEX kan finnes på deres hjemmeside: <http://www.eulex-kosovo.eu/> [lastet ned 6. mai 2009] EULEX ledes av Yves de Kermabon. Se også punkt 16.

³⁸ Mer om EUSR Kosovo kan finnes på hjemmesiden <http://www.eusrinkosovo.eu/en/> [lastet ned 6. mai 2009].

³⁹ Mer om ICO/ICR kan finnes på hjemmesiden deres <http://www.eusrinkosovo.eu/en/> [lastet ned 7. mai 2009].

Beograd. Planen ble kategorisk avvist av kosovoalbanske myndigheter som mente at den var i strid med deres uavhengighet. Avtalen har dannet grunnlaget for fullt operativt ansvar i hele Kosovo for EULEX fra desember 2008.

5.2 PRISTINA OG BEOGRAD

Flertallet av kosovoserberne aksepterer ikke institusjonene til myndighetene i Pristina, og har i tiden etter 1999 bygget opp parallelle strukturer i Kosovo med støtte fra myndighetene i Beograd. Det er blitt opprettet et parallelt skolesystem med undervisning på serbisk i henhold til serbisk pensum samt et eget serbisk universitet i Mitrovica/ë. Videre er det etablert et eget parallelt helsesystem, med egne helsesentre i enklavene og et større sykehus i Mitrovica/ë, og parallelle domstoler, administrative strukturer samt sikkerhetsstrukturer. Ansatte i det parallelle systemet får sine lønninger betalt fra Beograd. UNMIK har ikke anerkjent disse serbiske strukturene, men stilltiende har de likevel fått utvikle seg (se bl.a. Landinfo 2009b). I Ahtiraari-planen åpnes det for slike strukturer, men i samarbeid med Kosovos myndigheter og i åpenhet.

Flertallet av kosovoserberne boikottet valgene i Kosovo høsten 2007. I mai 2008, samtidig med valg til nasjonalforsamlingen og kommunestyrene i Serbia, ble det gjennomført kommunevalg i kosovoserbisk-befolkede kommuner. UNMIK og Kosovos myndigheter erklærte valgene ugyldige og ulovlige, men motarbeidet ikke gjennomføringen av valgene (se bl.a. Southeast European Times 2008). Det er blitt etablert kommuneforsamlinger i de nordlige kommunene samt Mitrovica/ë i tillegg til en rekke forsamlinger i områder i sør befolket av kosovoserbere. 28. juni 2008 ble det også etablert en egen kosovoserbisk parallell forsamling (BBC 2008).

FN aksepterer at Kosovos politi som opererer i serbiske majoritetsområder, skal rapportere til internasjonalt politi under FN. I tillegg åpnes det for lokale og distriktsdomstoler i serbiske majoritetsområder dersom de opererer under Kosovos rettssystem i samsvar med Sikkerhetsrådets resolusjon 1244 (FNs sikkerhetsråd 2008a). Flere kosovoserbiske politikere tolker dette som en støtte til en de facto deling av Kosovo (se bl.a. Moore 2008). 6-punktsplanen fastsetter som nevnt, at EULEX er underlagt Sikkerhetsrådets resolusjon 1244. EULEXs rapportering er nå en del av den faste rapporteringen som FNs generalsekretær fremlegger for Sikkerhetsrådet hver tredje måned.

Den nye grunnloven for Kosovo trådte i kraft 15. juni 2008, og sentrale kosovoalbanske politikere har ved flere anledninger gitt uttrykk for at UNMIKs rolle i Kosovo er utdatert.⁴⁰ Kosovos myndigheter er mot UNMIKs tilstedeværelse, og arbeider for at UNMIK skal avvikles. Kosovoalbanske myndigheter har heller ikke akseptert, som tidligere nevnt, den såkalte 6-punktsavtalen. Denne planen har imidlertid åpnet for EULEXs utstasjonering i hele Kosovo, dog med særvilkår i serbiske majoritetsområder (RFE/RL 2008).

⁴⁰ Se for eksempel Southeastern European Times (2009, 25.mars). UNMIK to substantially to reduce presence in Kosovo by late June. *Southeastern European Times*. Tilgjengelig fra http://www.setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/en_GB/features/setimes/newsbriefs/2009/03/25/nb-06 [lastet ned 7. mai 2009].

Etter uavhengighetserklæringen har de serbiske strukturene blitt styrket, og Kosovos regjering har ikke full kontroll i de nordlige, i hovedsak serbisk-befolkede, områdene av Kosovo.

6. DEN SOSIOØKONOMISKE SITUASJONEN

6.1 DEN ØKONOMISKE SITUASJON

Siden 1999 har mye av Kosovo grunnleggende infrastruktur blitt bygget opp igjen. Den internasjonale støtten har vært omfattende, på rundt 2,7 milliarder US \$ i perioden 1999 og 2007. Mer enn 50 000 hus er blitt bygget, 1 600 km vei er rehabilitert og skoler og helseklinikker er bygget opp. I tillegg har jordbruksproduksjonen på en del områder tatt seg opp til et nivå høyere enn før konflikten.

Den økonomiske veksten var for 2008 estimert til 5,4 %, bl.a. styrket av utenlandsk assistanse (stipulert til 10 % av BNP) og overføringer fra utlandet (stipulert til 12 % av BNP). Privat forbruk og offentlige investeringer står for en stor del av veksten. Den industrielle sektoren er svak, og tilgangen på strøm er usikker (World Bank 2009).

Offisielle tall fra Kosovo viser en arbeidsledighet på 43,6 %. Særlig foruroligende er den store arbeidsløsheten blant ungdommene i Kosovo. Det er anslått at omkring 32 % av befolkningen er under 15 år.

Kosovo er et av de fattigste landene i Europa. BNP pr. kapita var 1 759 US \$ i 2008. Fattigdom er utbredt, og tall viser at ca. 45 % av befolkningen lever i fattigdom (under 1,42 US \$ pr. dag), mens 15 % lever i ekstrem fattigdom (under 0,93 US \$ pr. dag) (World Bank 2009).

Euroen er offisiell valuta i Kosovo. Serbiske dinarer blir brukt i de nordlige områdene og i serbiske enklaver. Bruken av euroen har holdt inflasjonen i Kosovo lav (World Bank 2009).

Omfattende korrupsjon og organisert kriminalitet bidrar til å gjøre sikkerhetssituasjonen usikker og hindrer økonomisk vekst. I en undersøkelse gjennomført av UNDP i november 2008 opplyser 61,1 % av kosovoalbanerne at arbeidsledighet og fattigdom er forhold som truer stabiliteten i Kosovo. 13,7 % viser til at korrupsjon m.v. truer stabiliteten, mens 9,6 % mener at manglende rettsikkerhet ("lack of rule of law") truer stabiliteten (UNDP 2008).

6.2 HELSETJENESTEN

Helsetjenesten er organisert i tre nivåer, og i hver kommune finnes det et primærhelsesenter. De største utfordringene for Kosovos helsevesen er knyttet til mangel på personal og adekvat administrasjon, avleggs medisinsk utstyr og manglende basismedisin. Det offentlige helsevesenet har fortsatt begrensninger når det gjelder behandling av kompliserte lidelser og tilfeller. Kosovo har ikke et allment sykeforsikringssystem eller et fungerende informasjonssystem for helsepørsmål.

Samtidig finnes det en rekke privatklinikker som er velutrustet, med tilbud til de økonomisk ressurssterke (Migrationsverket 2007).

Barnedødeligheten er den høyeste i regionen. Det er store utfordringer knyttet til tuberkulose, funksjonshemninger og psykisk helsevern (World Bank 2009).

UNDP har rangert Kosovos helsevesenet (sykehus) på tredje plass på en liste over institusjoner hvor det antas at korrupsjon er utbredt (UNDP 2008).

Det er lovforbud mot diskriminering av personer med funksjonshemming når det gjelder tilgang til arbeid, skolegang, helse og andre offentlige tjenester, men situasjonen for funksjonshemmede er vanskelig. I praksis er det omfattende diskriminering, og å sikre de funksjonshemmedes rettigheter har ikke vært myndighetenes prioritet (US State Department 2009).

6.3 SKOLE OG UTDANNING

Mindre enn 10 % av barn mellom to og fem år har tilbud om barnehage.

Det er obligatorisk skolegang for barn mellom seks og femten år. 97,5 % av kosovoalbanske barn og 99 % av kosovoserbiske barn møter til undervisning, mens bare 77 % av de ikke-serbiske minoritetene er registrert som elever i grunnskolen. Tallet for jenter med ikke-serbisk minoritetsbakgrunn er så lavt som 69 % (US State Department 2009).

Seks prosent av den voksne befolkningen er analfabeter, og halvparten av den voksne befolkningen har bare fullført grunnskole. Kvaliteten på undervisningen er bekymringsfull. Det er fortsatt manglende plass og klasserom. Dette innebærer at barna ikke får heldagsundervisning. Skolene opererer med tre til fire skift pr. dag. Det er investerte store beløp i skolebygging i 2008, som forhåpentligvis vil avhjelpe situasjonen (World Bank 2009).

I grunnskolen finner undervisningen sted på albansk, bosnisk, kroatisk og tyrkisk. Skoler med undervisning på albansk utgjør ca. 87 % av antallet skoler i Kosovo. Parallelt er det undervisning på serbisk av kosovoserberne i parallellsystemet og hvor serbisk pensum følges. Ved et fåtalls skoler er det undervisning for kosovoalbansk og kosovoserbiske elever til ulike tidspunkt og med ulike pensum.⁴¹

Mindre enn 75 % av elevene fortsetter i videregående skole, og kun 55 % av kosovoalbanske jenter fortsetter skolegang etter niårig grunnskole (US State Department 2009).

⁴¹ Mer informasjon om skolesystemene i Kosovo og tilbudene til de minoritetsgrupper i de ulike systemene kan finnes her: OSCE Mission Kosovo 2009. *Kosovo non-majority communities within the primary and secondary educational systems*. Pristina. Tilgjengelig fra http://www.osce.org/documents/mik/2009/04/37391_en.pdf [lastet ned 5. mai 2009].

7. GENERELT

7.1 INNVANDRERBEFOLKNINGEN I NORGE

Pr. januar 2008 hadde Norge en innvandrerbefolkning fra Kosovo på omkring 12 000 personer (Statistisk Sentralbyrå 2008). Antallet spontane asylsøkere fra Serbia og Montenegro 2003 og 2004 vært henholdsvis 2180 og 859 personer. I 2005 var ankomsttallene 468 personer. Senere var ankomstene fra Serbia i 2006 og 2007 hhv. 369 og 585. (Utlendingsdirektoratet u.å.). Det gjøres oppmerksom på at de nevnte asylsøkertallene gjelder søkere fra hele Serbia (og Montenegro) ikke bare Kosovo, da det har vært ført egen statistikk for Kosovo tidligere.

7.2 NORSK OG INTERNASJONAL TILSTEDEVÆRELSE I KOSOVO

Norske myndigheter følger utviklingen i Kosovo nøye. Det har vært norsk representasjon i Kosovo i flere år. Fra januar 2003 ble det ansatt en egen ambulerende utlendingsattaché. Norske utlendingsmyndigheter gjennomfører regelmessig delegasjonsreiser til Kosovo, sist i oktober 2008.

FN og EUs nærvær i Kosovo er betydelig, og mange internasjonale organisasjoner er representert i Kosovo. Informasjonstilfanget vedrørende forholdene i Kosovo er meget godt.

8. KILDER

- Amnesty International (2008, januar). *Kosovo (Serbia) The Challenge to fix a failed UN Justice Mission*. London: Amnesty International. Tilgjengelig fra <http://www.amnesty.org/en/library/asset/EUR70/001/2008/en/EUR700012008en.html> [lastet ned 12. mai 2009]
- BBC News (2008, 28. juni). Kosovo Serbs launch new assembly. *BBC News*. Tilgjengelig fra <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/7478865.stm> [lastet ned 12. mai 2009]
- B92 (2007, 15. desember). Troika Kosovo report to UN secretary-general. *B92*. Tilgjengelig fra http://www.b92.net/eng/insight/reports.php?yyyy=2007&mm=12&nav_id=46193 [lastet ned 12. mai 2009]
- Eide, K./UN Security Council (2005, 7. oktober). *A comprehensive review of the situation in Kosovo*. New York: UNSC. Tilgjengelig fra <http://www.ico-kos.org/pdf/KaiEidereport.pdf> [lastet ned 8. mai 2009]
- EULEX (u.å.). *What is EULEX?* Pristina: EULEX. Tilgjengelig fra <http://www.eulex-kosovo.eu/?id=2> [lastet ned 12. mai 2009]
- FNs sikkerhetsråd (2007a, 26. mars). *Letter dated 26 March 2007 from the Secretary-General addressed to the President of the Security Council*. New York: UN Security Council. Tilgjengelig fra <http://www.unosek.org/docref/report-english.pdf> [lastet ned 12. mai 2009]
- FNs sikkerhetsråd (2007b, 26. mars). *Letter dated 26 March 2007 from the Secretary-General addressed to the President of the Security Council Addendum Comprehensive Proposal for the Kosovo Status Settlement*. New York: UN Security Council. Tilgjengelig fra http://www.unosek.org/docref/Comprehensive_proposal-english.pdf [lastet ned 12. mai 2009]
- FNs sikkerhetsråd (2008a, 12. juni). *Report of the Secretary-General on the United Nations Interim Administration Mission in Kosovo*. New York: UN Security Council. Tilgjengelig via [http://www.reliefweb.int/rw/RWFiles2008.nsf/FilesByRWDocUnidFilename/EGUA-7FPSCQ-full_report.pdf/\\$File/full_report.pdf](http://www.reliefweb.int/rw/RWFiles2008.nsf/FilesByRWDocUnidFilename/EGUA-7FPSCQ-full_report.pdf/$File/full_report.pdf) [lastet ned 12. mai 2009]
- FNs sikkerhetsråd (2008b, 15. juli). *Report of the Secretary General on the United Nations Interim Administration Mission in Kosovo*. New York: UN Security Council. Tilgjengelig fra <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N08/412/84/IMG/N0841284.pdf?OpenElement> [lastet ned 12. mai 2009]
- FNs sikkerhetsråd (2008c, 24. november). *Report of the Secretary-General on the United Nations Interim Administration Mission in Kosovo*. New York: UN Security Council. Tilgjengelig fra

<http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N08/518/31/PDF/N0851831.pdf?OpenElement> [lastet ned 12. mai 2009]

- FNs sikkerhetsråd (2009, 17. mars). *Report of the Secretary General on the United Nations Interim Administration Mission in Kosovo*. New York: UN Security Council. Tilgjengelig fra <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N09/244/48/PDF/N0924448.pdf?OpenElement> [lastet ned 27. april 2009]
- Guardian (2008, 19. februar). Angry but pragmatic, protestors fly the flag for nationalism. *Guardian*. London: Guardian. Tilgjengelig fra <http://www.guardian.co.uk/world/2008/feb/19/kosovo.serbia1> [lastet ned 12. mai 2009]
- HRW, dvs. Human Rights Watch (2004, 25. juli). *Failure to Protect: Anti Minority Violence in Kosovo, March 2004*. New York: Human Rights Watch <http://www.hrw.org/en/reports/2004/07/25/failure-protect> [lastet ned 12. mai 2009].
- HRW & AI & The Norwegian Helsinki Committee (2008, 9. mars). *EU Should Ensure International Mission is Accountable*. New York: Human Rights Watch. Tilgjengelig fra <http://www.hrw.org/english/docs/2008/03/10/serbia18233.htm> [lastet ned 12. mai 2009]
- IDCM, dvs. International Displacement Monitoring Centre (2007, desember). *SERBIA: Final status for Kosovo – towards durable solutions for IDPs or new displacement risk?*. Geneva: IDCM. Tilgjengelig fra [http://www.internal-displacement.org/8025708F004CE90B/\(httpCountries\)/A6A36317DA8D29A1802570A7004CAB90?opendocument&count=10000](http://www.internal-displacement.org/8025708F004CE90B/(httpCountries)/A6A36317DA8D29A1802570A7004CAB90?opendocument&count=10000) [lastet ned 12. mai 2009]
- Judah, Tim (2002). *Kosovo: War and Revenge*. New Haven: Yale University Press
- Judah, T. (2008, 16. juni). Ban's Kosovo Conjuring Trick. *Balkan Insight*. Tilgjengelig fra <http://www.balkaninsight.com/en/main/analysis/11018/> [lastet ned 12. mai 2009]
- King, I., Whit, M. (2006) *Peace at Any Price: How the World failed Kosovo*. London: Hurst
- Kosovos forsamling (2008, 17. februar). *Kosovo Declaration of Independence*. Pristina: Republic of Kosovo Assembly. Tilgjengelig fra <http://www.assembly-kosova.org/?cid=2,128,1635> [lastet ned 12. mai 2009]
- Kosovos valgkommisjon (u.å.). *CEC Elections Results 2007*. Pristina: Central Election Commission. Tilgjengelig via <http://www.osce.org/kosovo/13208.html> [lastet ned 12. mai 2009]
- Kommunal- og regionaldepartementet (2004). Ny utlendingslov. Kollektiv beskyttelse. Oslo: Kommunal- og regionaldepartementet. Tilgjengelig fra <http://www.regjeringen.no/nb/dep/krd/dok/NOUer/2004/NOU-2004-20/7/10.html?id=387466> [lastet ned 12. mai 2009]

- Landinfo (2008, 5. mars). *Sikkerhetssituasjonen i det nordlige området*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra <http://www.landinfo.no/index.gan?id=441&subid=0> [lastet ned 12. mai 2009]
- Landinfo (2009a, 18. februar). *Kosovo: Kommuneoversikt*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra http://www.landinfo.no/asset/822/1/822_1.pdf [lastet ned 12. mai 2009]
- Landinfo (2009b, 12. februar). *Sikkerhetssituasjonen for etniske serbere i Kosovo*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra <http://www.landinfo.no/index.gan?id=440&subid=0> [lastet ned 12. mai 2009]
- Landinfo (2008, 8. desember). *Kosovo - klageadgang på politiet*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra http://www.landinfo.no/asset/760/1/760_1.pdf [lastet ned 12. mai 2009]
- Migrationsverket (2007, 11.januar). *Sjukvården i Kosovo*. Stockholm: Migrationsverket. Tilgjengelig fra <http://www.migrationsverket.se/include/lifos/dokument/www/07121080.pdf> [lastet ned 12. mai 2008]
- Moore, P. (2008, 20. juni). Kosovo's Rocky Road to Statehood. *RFE/RL*. Tilgjengelig fra <http://www.rferl.org/content/article/1144651.html> [lastet ned 12. mai 2009]
- Ombudsperson Institution in Kosovo (2007, juli). *Seventh Annual Report 2006-2007*. Pristina: Ombudsperson Institution in Kosovo. Tilgjengelig fra <http://www.ombudspersonkosovo.org/repository/docs/raporti%20parafinal%20anglisht.pdf> [lastet ned 12. mai 2008]
- OSSE, dvs. Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europa (2001). *Certified Results 2001*. Pristina: OSCE. Tilgjengelig fra http://www.osce.org/documents/mik/2001/11/20460_en.pdf [lastet ned 27. mars 2009]
- NATO (u.å.). *NATO's role in Kosovo*. Brussels: NATO. Tilgjengelig fra http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_48818.htm [lastet ned 12. mai 2009]
- Reuters (2007, 10. mai). Russia not ruling out U.N. veto on Kosovo plan. *Reuters*. Tilgjengelig fra <http://www.alertnet.org/thenews/newsdesk/N10452079.htm> [lastet ned 12. mai 2009]
- RFE/RL (2008, 23. desember). Thaci says Kosovo back EU mission, not six-point plan. *RFE/RL*. Tilgjengelig fra http://www.rferl.org/content/Thaci_Says_Kosovo_Backs_EU_Mission_Not_Six_Point_Plan/1362805.html [lastet ned 7. mai 2009]
- Sanner, J. (2007, 12. februar). Ahtisaari presents status proposal to Serbian, Kosovoar leaders. *Balkan Watch*. Tilgjengelig fra <http://www.bartstaes.be/wbalkan.php?id=51> [lastet ned 12. mai 2009]
- Southeast European Times (2008, 15. april). Serbia Ignores UN objections to holding local elections in Kosovo. *Southeast European Times*. Tilgjengelig fra

http://www.setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/en_GB/features/setimes/features/2008/04/15/feature-01 [lastet ned 12. mai 2009]

- Statistisk Sentralbyrå (u.å.). *Innvandrerbefolkningen 2008*. Oslo: Statistisk Sentralbyrå. Tilgjengelig fra <http://www.ssb.no/emner/02/01/10/innvbef/tab-2008-04-29-08.html> [lastet ned 27. april 2009]
- UNCHR. Statistikk internt fordrevne i Serbia. Mottatt på tjenestereise til Serbia i november 2007.

Oversikten er tilgjengelig på Landdatabasen under Kosovo / UNHCR.

- UNDP (2008, desember). *Early Warning Report 23*. Pristina: UNDP. Tilgjengelig fra http://www.kosovo.undp.org/repository/docs/Fast_Facts_23_EnglishFINAL.pdf [lastet ned 12. mai 2009]
- UNMIK press release (2005). *UNMIK Establishes Two New PISG Ministries and the Kosovo Judicial Council*. Pristina: UNMIK. Tilgjengelig fra [http://www.unmikonline.org/dpi/pressrelease.nsf/0/B5D23DE799453CF8C12570DD005AADFB/\\$FILE/pr1469.pdf](http://www.unmikonline.org/dpi/pressrelease.nsf/0/B5D23DE799453CF8C12570DD005AADFB/$FILE/pr1469.pdf) [lastet ned 27. mars 2009]
- UNMIK press release (2006). *UNMIK establishes the Human Rights Advisory Panel*. Pristina: UNMIK. Tilgjengelig via <http://www.reliefweb.int/rw/rwb.nsf/db900sid/KHII-6NL3UQ?OpenDocument> [lastet ned 27. mars 2009]
- US State Department (2009, 25. februar). *2008 Country Reports on Human Rights Practices – Kosovo*. Washington DC: US State Department. Tilgjengelig fra <http://www.state.gov/g/drl/rls/hrrpt/2008/eur/119462.htm> [lastet ned 12. mai 2009]
- Utenriksdepartementet (2008a, 20. februar). *Norge vil anerkjenne Kosovo som selvstendig stat*. Oslo: UD. Tilgjengelig fra <http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/Pressecenter/pressemeldinger/2008/kosovo3.html?id=501360> [lastet ned 12. mai 2009]
- Utenriksdepartementet (2008b, 28. mars). *Norge anerkjenner Kosovo som selvstendig stat*. Oslo: UD. Tilgjengelig fra <http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/Pressecenter/pressemeldinger/2008/norgekosovo.html?id=505130> [lastet ned 12. mai 2009]
- Utlendingsdirektoratet (u.å.). *Statistikk*. Oslo: UDI. Tilgjengelig fra <http://www.udi.no/templates/OversiktssideType1.aspx?id=3589> [lastet ned 12. mai 2009]
- World Bank (2009, april). *Country Brief 2009*. Washington, DC: World Bank. Tilgjengelig fra <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/COUNTRIES/ECAEXT/KOSOVOEXTN/0,,contentMDK:20629286~menuPK:297777~pagePK:141137~piPK:141127~theSitePK:297770,00.html> [lastet ned 12. mai 2009]